

Belijdenis, levensgevoel en vervreemding

Onlangs is mijn buurvrouw opgepakt. De hele straat was verbaasd. Naderhand bleek ze onder verdenking te staan van een plofkraak. Bewakingscamera's hadden alleen gemaskerde gestalten vastgelegd. Maar een buurtbewoner had haar rond die tijd uit huis zien komen en in een onbekende auto zien stappen. En ze was ook maar een mens. Voor de politie was dat voldoende reden om haar te arresteren.

Onrechtvaardig, zegt u? En of ze daadwerkelijk schuldig is? Dat zal de rechter moeten uitmaken. De mogelijkheid hoeft nog geen werkelijkheid te zijn. Maar of ze nu schuldig wordt bevonden of vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs, ze kan maar beter verhuizen. In onze straat is haar naam voorgoed bezoedeld.

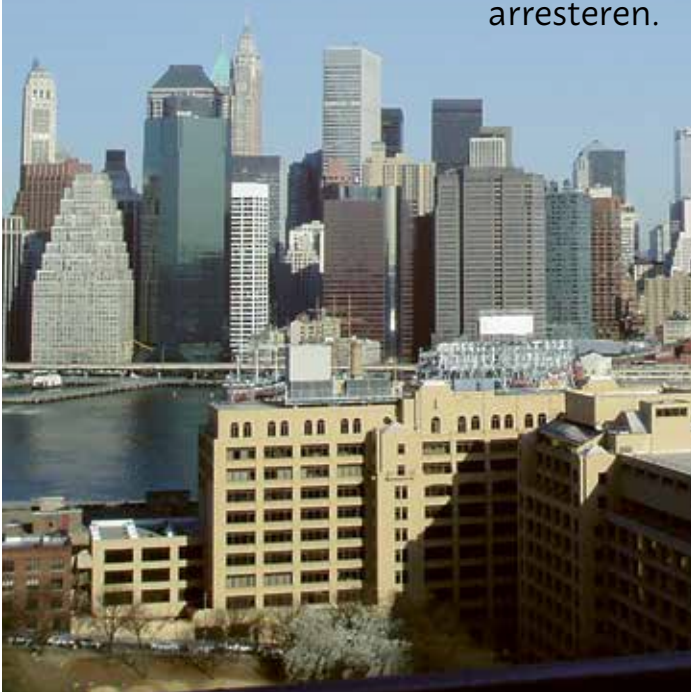
Mijn verdachte buurvrouw verkeert in een benarde situatie. Iets vergelijkbaars geldt voor de geloofsbelijdenis van de kerken. Die kerken verlangen naar een verenigde kerk, *in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften*. Maar nu stelt de Regiegroep Hereniging NGK-GKv aan de synode voor om te zoeken naar een nieuwe verankering aan de leer van de Bijbel.¹

Hartverwarmend

Er klinken hartverwarmende woorden. 'We willen als kerk-gemeenschap van de 21^e eeuw een belijdende gereformeerde kerk zijn. Een kerk die zich niet losmaakt van het geloof van de voorouders zoals dat in de belijdenissen van de Oude Kerk en van de Reformatie is uitgedrukt, maar zich daaraan dankbaar verbindt.' Op de weg van toenadering zijn duidelijke keuzes vastgelegd: wij willen voluit belijdende gereformeerde kerken zijn, ondubbelzinnig en onbekrompen, ons dankbaar verbindend aan de 'gezonde leer' die de belijdenisgeschriften verwoorden, in het besef van de historische bepaaldheid ervan.

1 Het voorstel m.b.t. een nieuwe belijdenis staat in de Aanbiedingsbrief van de Regiegroep aan de synode, p. 4-6, zie <https://onderwegnaar1kerk.nl/nieuwe-verankering/>.

2 Later gepubliceerd in *De strijd om de sleutel der kennis*, Groningen 1978, p. 35v, m.n. p. 44-70.

Kloof

Maar volgens de Regiegroep kunnen we er niet omheen dat de klassieke belijdenisgeschriften als verwoording van het gemeenschappelijke geloof steeds minder functioneren. Kerkleden én ambtsdragers ervaren steeds vaker gevoelens van vervreemding, niet alleen van tekst en taalkleed, maar ook van sommige vraagstellingen en antwoorden, en daarmee ook van de inhoud. Mede vanwege culturele invloeden leeft de (binding aan de) belijdenis steeds minder in de kerken. Zo groeit er een kloof tussen de papieren werkelijkheid en het gemeentelijke leven.

‘We willen als kerken niet vastlopen in de doodlopende straat van dwalingen’

Die ontwikkeling baart de Regiegroep zorgen, ‘omdat we als kerken bij Jezus Christus willen blijven en daarom bij het Woord van God, en niet willen vastlopen in de doodlopende straat van dwalingen. Gehoor gevend aan de apostelen willen we ons houden aan de betrouwbare boodschap die in overeenstemming is met de heilzame leer.’

Ik herken de ontwikkelingen. De kennis van zaken is achteruit geheld. Wie kent én doorleeft de inhoud van de gereformeerde belijdenissen nog? De intentie van de regiegroep waardeer ik dan ook positief en stemt me dankbaar. En toch...

Historisch?

Het valt meteen op dat niet gezegd wordt: belijdenissen zijn allereerst bepaald door het Woord van God. Altijd gingen de gereformeerde kerken ervan uit dat de helderheid van Gods Woord in staat stelt om adequaat te belijden. Tot in het ondertekeningsformulier toe klonk dat door. Maar nu zorgen onze gevoelens van vervreemding voor een kloof. Dat roept een wezenlijke vraag op. Heeft de kerk dan niet haar geloof in overeenstemming met het blijvende en eeuwige Woord van God beleden? Het was als geloofsconfessie toch

een ‘na-spreken’ van wat de Geest haar vóór-zegde? Hoezo dan vervreemding, van de inhoud? Zegt Gods Woord vandaag iets anders dan voorheen? En vanuit andere vraagstellingen? Of was het helder, vroeger en nu?

De Regiegroep zet in op een nieuwe verankering door middel van een nieuwe formulering. Die moet toekomstgericht en toekomstvast worden. Dat klinkt nogal pretentief, om niet te zeggen: pedant. Ook zo’n nieuwe verwoording blijft toch altijd historisch bepaald en daardoor binnen afzienbare tijd alweer achterhaald?

Herhaling

De geschiedenis lijkt zich te herhalen. In de jaren 1961-1964 schreef J.R. Wiskerke een aantal artikelen over ‘De confessie van de kerk’. Kort voor de scheuring van 1967 dus.² Ook toen had men moeite met de belijdenis, net als eerder, in de tijd van de remonstranten. Zorgvuldig zoekt Wiskerke een weg tussen biblicisme en confessionalisme. De *biblicistische* houding keert zich in naam van ‘alleen de Schrift’ tegen de wettige plaats van de belijdenis. Maar Gods Woord roept ons op tot belijden en gaat ons daarin voor. En ‘als een confessie rechte belijdenis doet van de glorie van Christus naar de Schriften, dan ligt er in het menselijk karakter ervan geen enkele aanleiding om haar niet te willen ondertekenen’ (Trigland [1583-1654] tegenover de remonstranten). We zullen ook nooit de onlosmakelijke eenheid mogen verbreken tussen het aanhangen van Christus’ persoon en het vasthouden aan zijn volle Woord – iets wat in deze tijd opnieuw vaak gebeurt. Jezus volgen domineert dan over het luisteren naar héél het Woord.

Een nieuwe formulering, toekomstgericht en toekomstvast: nogal pretentief

Bij het *confessionalisme* wordt de belijdenis plaatsvervangster of concurrente van Gods Woord. Maar de confessie blijft een menselijk getuigenis van het goddelijke Woord. Trigland onderscheidt scherp tussen wat zeker is in zichzelf (de heilige Schrift als *norma normans*) én datgene wat daarvan afgeleid is (de confessie als *norma normata*).

Historische afstand mag niet misbruikt worden om de zegswijze in de confessie tot een wassen neus te maken

Er is ook sprake van confessionalisme als de bewoordingen, de terminologie en het schriftbewijs als absoluut foutloos worden beschouwd. Gereformeerden hebben er echter altijd oog voor gehad dat de belijdenis de taal van haar eigen tijd en omgeving spreekt. Er is historische afstand. Maar die mag niet misbruikt worden om de zegswijze in de confessie tot een wassen neus te maken.

Verdacht

Deze oergereformeerde inzichten helpen bij de vraag hoe je integer en kerkelijk omgaat met de belijdenis en ook met mogelijke 'fouten' erin. Toen de remonstranten – terecht – meenden dat kerken als menselijke instanties kunnen dwalen, was de gereformeerde reactie: geen vage verdachtmakingen! Een bezwaar moet vanuit Gods Woord onderbouwd en aan een kerkelijke vergadering ter beoordeling voorgelegd worden. Op die manier kun je óf anderen overtuigen óf zelf gecorrigeerd worden. Dat is al eeuwen een kerkelijke gedragscode. Alle ambtsdragers tekenden ervoor.

Dat is voluit een *ethische kwestie!* Een gezamenlijke belijdenis als bindmiddel van eenheid mag niet in de beklagdenbank worden gezet enkel op grond van de verdachtmaking dat het een menselijk of historisch geschrift is! Ook kerkelijk is een 'verdachte' onschuldig, totdat het tegendeel is bewezen. Bovendien moeten we waken voor de gedachtesprong ván de mogelijkheid náár de werkelijkheid van een dwaling in de belijdenis.³

Integere liefde

Dat heeft alles te maken met liefde. Stel dat ik aan een kennis zou vragen: 'Hoe sta je tegenover je vrouw?', en hij zou antwoorden: 'Tja, het is een mens, hè, zondig en beperkt.' Dat kan ik onmogelijk ontkennen. Maar aan dit antwoord ontbreekt

de liefde. Ik mag hopen dat zijn vrouw meer voor hem betekent dan dat.

Het heeft ook alles te maken met rechtvaardigheid en integriteit. Wanneer mijn buurvrouw opgepakt wordt louter omdat zij vanwege haar mens-zijn betrokken zou *kunnen* zijn bij een plofkraak, dan schaadt dat onnodig haar aanzien in de straat. De beschuldiging doet haar geen recht.

Vervreemding

Eer is teer. En daarom: geen vage beschuldigingen. En een mogelijkheid is nog geen werkelijkheid.

De Regiegroep signaleert vervreemding, óók van vraagstellingen en inhoud. Maar concreter – waar? hoe? wat? – wordt het niet. Onderbouwd wordt het evenmin. Laat staan dat het ter beoordeling aan de kerken wordt voorgelegd. Het voorstel om op een nieuwe manier te belijden berust op een sentiment, op gevoelens van vervreemding. Zonder goede diagnose wordt een oorzaak aangewezen en een medicijn aangereikt. En dat 'slik' ik niet zonder meer.

Bekering

Het valt me op hoe de Regiegroep van onszelf wegstapt en op geen enkele manier aan gezamenlijke zelfreflectie doet. De mens lijkt de maatstaf van alle dingen. 'Door allerlei ontwikkelingen is veel minder duidelijk hoe de gezonde leer van de Bijbel en de vertolking in de belijdenisgeschriften samenvallen. Uiteraard kan erover gesproken worden hoe we ontwikkelingen in cultuur, context en communicatie moeten taxeren. Maar dat verandert niets aan de kloof.'

De mens lijkt de maatstaf van alle dingen

Dat is toch veel te gemakkelijk? Iedereen weet hoe het onderwijs in de gezonde leer razendsnel is afgekald. Waar zijn de ouderlingen gebleven, die volgens de apostel bekwaam moeten zijn om te onderwijzen? De middagdiensten liepen leeg, de catechismusprediking nam zienderogen af, de schrikbaren-

de ontleding maakte mensen gemakzuchtig en oppervlakkig, catechisaties ontaarden zomaar in babbeluurtjes over 'iets met God en Jezus'.

Betovering

A.L.Th. de Bruijne signaleerde bovendien hoe we ons laten betoveren door een aangepast evangelie en hoe oude dwalingen in nieuwe outfit binnen komen stappen en vanaf de preekstoel klinken: Hij schrijft: 'Vanuit een soft godsbeeld modelleren wij Gods liefde naar wat wij als moderne mensen liefdevol vinden. Het besef van Gods heiligheid en toorn vervaagt. De eigentijdse variant van christelijke vrijheid lijkt als twee druppels water op een vrome versie van de moderne autonomiegedachte. Daarin handhaven wij onszelf en neutraliseren we elke verplichting van buitenaf. En omdat we vooral dicht bij onszelf willen blijven en graag authentiek handelen, pruimen we alleen wat vanzelf komt en ons op geen enkele manier het gevoel geeft dat we tegen onszelf moeten ingaan' (ND 13 mei 2017).

Ons levensgevoel is eerder gesecculariseerd, hoogmoedig en wereldgelijkvormig dan schuldbeust en heilbegeerig. Ons kernprobleem is vaak niet meer onze zonde en Gods verontwaardiging en toorn daarover, maar onze gebrokenheid en onze behoefte aan begrip.

Ik geloof er niets van dat een andere verwoording daar iets aan gaat verhelpen. Bovendien willen we van nature helemaal niet aan het evangelie geloven. Het is immers niet naar de mens! Er zal toch echt wedergeboorte en bekering nodig zijn, om de dingen van het koninkrijk van God te kunnen zien en onderscheiden.

Kortom, het is veel te simpel om met de wijsvinger beschuldigend naar de confessie te wijzen en de oplossing te zoeken in een meer eigentijdse formulering. Waarom niet veel meer ingezet op bekering van gemakzucht, oppervlakkigheid en secularisatie? En op onderwijs? We kunnen niet onszelf buiten schot laten of onszelf met ons eigentijdse gevoel van vervreemding als maatstaf nemen. Dat is op z'n minst zelfgenoegzaam.

Ondoordacht

Bovendien vrees ik dat heel wat inhoud moet wijken. De Regiegroep slaagt er maar niet in de inhoud van de eigen con-

fessie door te berekenen. Het gemis aan gereformeerd-theologische doordenking en confessionele verankering is structureel. Zo houdt de Regiegroep vol dat ook kinderen aan het avondmaal moeten kunnen deelnemen. Nog steeds is het enige argument: het is een groeiende praktijk in de kerken. (In hoeveel GKv-kerken is dat eigenlijk daadwerkelijk het geval?) Maar ik lees niets over onze onbekeerde staat, over de noodzaak van wedergeboorte, over noodzakelijk zelfinzicht en de onmisbare kennis van Christus; of over het risico van ondoordacht of hypocriet gebruik van zijn 'lichaam en bloed'. Daar staat toch best veel over in diverse confessies (Heidelbergse Catechismus, Nederlandse Geloofsbelijdenis én Dordtse Leerregels)? Er wordt niets mee gedaan. Ook geen woord over de kenmerken van een echte kerk: zuivere bediening van de sacramenten en de kerkelijke tucht.

Geen enkele gemeente wordt verplicht of gestimuleerd deze avondmaalspraktijk door te voeren. En het invoeringsproces kan desgewenst begeleid worden. Maar hoe functioneert hierbij de gereformeerde confessie *daadwerkelijk*, ondubbelzinnig en onbekrompen? Het blijft stil.

Onverdacht?

Ondertussen is het voorstel ten aanzien van de belijdenis vergaand. Ik waardeer de zorg en de goede intentie erachter. Maar helaas geeft de Regiegroep er geen blijk van op de hoogte te zijn van onze voorgeschiedenis en van de elementaire principes van een gereformeerde kerkelijke omgang, óók inzake onze geloofsconfessies. Wie zijn geschiedenis niet kent, is gedoemd haar over te doen. Naast de hartverwarmende woorden over binding aan de belijdenis staat het er toch maar: steeds minder bekend; vervreemding, ook van vraagstellingen en inhoud; een papieren werkelijkheid; een krabbend anker; een gegroeide kloof. Zonder nadere onderbouwing, en zonder concreet bewijs.

Iemand mailde me: worden vanwege die 'gevoelens van vervreemding' en de 'historische bepaaldheid' de geloofsdocumenten feitelijk – naar ik aanneem onbedoeld – toch niet in diskrediet gebracht en op losse schroeven gezet? Kunnen zij zo nog wel onverdacht als *formulieren van eenheid* functioneren en kerken verbinden? ■

3 *A possibili ad inesse non valet consequentia* (via J.R. Wiskerke, *Strijd om de sleutel der kennis*, p. 63, uit J. Trigland, *Kerkelijke Geschiedenissen*, 1650 (p. 248, noot 54).

Regie-cratie

De Regiegroep legt verstrekkende voorstellen op de tafels van de Generale Synode en Landelijke Vergadering: een behoorlijk afgeslankte nieuwe kerkorde en een voorstel om te verkennen of er een nieuwe belijdenis geschreven moet gaan worden. Beide voorstellen kunnen ingrijpende gevolgen hebben voor de kerken. Is de Regiegroep daartoe wel bevoegd?

**De kerken hebben het
toekijken, en straks
het nakijken. GS 2017 →
Regiegroep → GS 2020**

In 2017 spraken GS en LV het verlangen uit om te komen tot één kerkgemeenschap. Tegen zo'n hartelijk en uitgesproken verlangen kun je moeilijk bezwaar hebben. Integendeel, het is uit het hart en uit het gebed van Jezus gegrepen.

Vervolgens werd een Regiegroep ingesteld om het proces tot eenwording in goede banen te leiden. Al in februari 2020 besloten de NGK en GKv verder te gaan op de ingeslagen weg. Sindsdien is zo veel mogelijk gezamenlijk vergaderd. De trein is gaan rijden en goed op stoom. Er klinken (te?) hooggestemde en sussende woorden.

Dynamiek

Die dynamiek heeft evenwel iets onrustbarends en iets heel onzuivers. Het eindstation is voor ieder duidelijk: één kerk. Dat is het heilige doel. Kerkorde en binding aan de confessie lijken daaraan ondergeschikt en eerder sluitpost dan vertrekpunt. Ze zijn onderhandelbaar. Gezien de stoomdruk lijkt het onontkoombaar dat het een kwestie wordt van schipperen tussen uitersten en pragmatische compromissen. Wezenlijke, gereformeerde principes die het proces kunnen vertragen, eenwording laten stagneren of kerken kunnen afschrikken, worden immers soepel weggemasseerd of stilzwijgend geëlimineerd. Wordt het besluit van 2017 wel echt waargemaakt? Of is daarmee de kerken een rad voor de ogen gedraaid? Ondertussen klinken er hooggestemde, sussende en soms bijna ronkende woorden. Maar wat voor kerk wordt dit? Kan een oprecht confessioneel-gereformeerd mens zich hier nog wel thuis en veilig voelen?

Rechtmatig?

De Regiegroep trekt veel naar zich toe en lijkt het roer te hebben overgenomen. Maar is dat wel rechtmatig? Wie gaf de opdracht tot zo'n uitgekleden kerkorde? En welke kerk diende een verzoek in om – vanwege het geschikte moment – een nieuwe belijdenis te formuleren? Heeft dat voorstel wel de zuiverende zeef van kerkelijke vergaderingen doorlopen?

Juist om eigenmachtig optreden en ongezonde kerkpolitiek te voorkomen hebben de kerken afgesproken dat een synode alleen zaken mag regelen die de kerkorde aanwijst, die in de classes niet konden worden afgehandeld, of waarvan door de kerken eerder is afgesproken om die gezamenlijk in de generale synode te behartigen (art. 67.4 KO).

Het voorstel komt uit de hoge hoed van de Regiegroep – slechts acht mensen! Er komt geen kerk meer aan te pas. Die krijgen wel een inspraakronde, maar de reacties worden gefilterd door... de Regiegroep. De kerken hebben het toekijken en straks het nakijken. Dan zitten ze ermee opgescheept. GS 2017 → Regiegroep → GS 2020: op hoog niveau wordt het onder hoge druk als in een snelkookpan bekookstofd. Het heeft regenteske trekken. Geen synodo-cratie (hoewel...), maar regie-cratie.

Praktijk

Een praktijkvoorbeeld. De Nederlands Gereformeerde Toerusting, het Praktijkcentrum en het Diaconaal Steunpunt willen per 1 januari 2021 samengaan in één dienstverlenende organisatie. In september 2019 waren de gesprekken daarover nog maar net gestart. Maar die verliepen zo vlot dat in maart 2020 een intentieverklaring werd opgesteld. Roel Meijer van Deputaten diaconale zaken sprak ter synode dan ook van een rijdende trein en vroeg de afgevaardigden zo sportief te willen zijn om erop te springen (zie <https://onderwegnaar1kerk.nl/fusie-dienstverlenende-organisaties/>).

Huh... synode-afgevaardigden mogen op de al rijdende deputatentrein springen? Worden hier de rollen niet omgekeerd? Wie heeft de regie? Maar ja, wie wil er nu voor onsportief uitgemaakt worden?

Spannend

Onder de tijdsdruk en door het sterke verlangen worden ook besluiten en gereformeerde principes vloeibaar. Te vrezen valt dat dat ook ter synode zal gebeuren. Die mag hier en daar wat schaven en slijpen, en vervolgens ja-klappen en applaudiseren. Wie zal het nog wagen om het proces te laten stagneren, de verhoudingen te verstoren of de sfeer te bederven? Het vraagt ethische moed, confessionele ruggengraat en gereformeerde bevoegdheid om daadwerkelijk een *gereformeerde* kerk te blijven en inzake afgesproken besluiten ook metterdaad betrouwbaar te zijn. Het wordt een spannende vraag of de gezamenlijke vergadering dat nog in zich heeft en kan opbrengen. ■

